

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	
Изходящ №	дата 201 г.
Входящ № : 788	дата : 18.12. 2019.
София 1113, бул. Шипченски проход № 52, бл. 17 телеф: 02/ 979 29 98 ; факс: 02/ 870 21 91	

СТАНОВИЩЕ

за хабилитационния труд и свързаните с него публикации на д-р Елена Костова във връзка с конкурса за академичната длъжност „доцент“, направление „Хуманитарни науки“

Преди да изложат мнението си по въпросния конкурс е нужно да отбележат, че преди да се заеме с огромната тема „Дубровник, Балканите и България“, д-р Елена Костова отбеляза значителни успехи в заниманията си със средновековната история на Мелник. През 2011 г., нейната дисертация участва в конкурс, организиран от Американския научен център в София (АНЦС), и бе избрана от международно жури за победител в състезанието за българска дисертация, посветена на средновековна тематика. В резултат на това трудът, посветен на миналото на Мелник в епохата на Средните векове, се превърна в книга, преведена и публикувана на английски език със заглавие: *Medieval Melnik, from the End of the Twelfth to the End of the Fourteenth Century: the Historical Vicissitudes of a Small Balkan Town*, American Research Center in Sofia, Sofia 2013. През 2014 г. Асоциацията за българистични изследвания (Bulgarian Studies Association), САЩ, присъди на книгата и на нейната авторка престижната годишна награда *John D. Bell 2014 Memorial Book Prize*. Сега тази книга предстои да излезе и на български език.

През последните години д-р Елена Костова се насочи към проучвания, свързани с дубровнишкия архив и сведенията, които той дава за Средновековните Балкани и в частност за България. Ще ми се да вярвам, че и аз имам малка заслуга за това, тъй като при мен тя е слушала спецкурс за Дубровник през Средните векове. Израз на този интерес на кандидата е участието ѝ в публикуването на двутомник с дубровнишки документи за България.

В настоящия конкурс д-р Костова се явява с хабилитационен труд, озаглавен „България, Дубровник и Балканите. Политически, икономически и дипломатически взаимоотношения“. Той от своя страна се дели на Увод, Три части, Заключение, Приложения, Библиография и Съкращения, общо 285 стр. Това изследване се намира под печат като научна монография. В списъка на публикации по темата на конкурса, освен двата споменати тома с документи, са посочени 11 заглавия, публикувани, четени като доклади у нас и в чужбина или намиращи се под печат от 2015 година насам. Краткият

период на натрупването им говори за значителна интензивност на проучванията на кандидата.

Разбира се, основно внимание трябва да се отдели на хабилитационния труд. Той започва с част, посветена на няколко документа от владетелски канцеларии, като извор за дубровнишко-българските отношения в балкански контекст от края на 12 до средата на 14 в. Тук са известните и многоклатно публикувани и коментирани грамоти и писма на царете Иван Асен II и Михаил Асен, както и два сръбски злагопечатника на крал и цар Стефан Душан, и на неговия син цар Урош V.

Част Втора е посветена на специални въпроси от икономическите отношения между Дубровник и България, като акцентите са върху въпроса за митата и за дубровнишките консулски служби. Както ще стане ясно по-долу, тази част е най-съществената и приносната в цялата дисертация.

Третата част е озаглавена „Исторически портрети“. Обсъждат се съдбите на царица Ана Неда (първата съпруга на цар Михаил III Шишман) и Никола Българина от края на 14 в. и въобще техните жития-бития в историята на Дубровник от 14 в.

В Приложенията са публикувани основните дубровнишки и други документи, върху които почива изследването, от края на 12 до 50-те години на 14 в.

В Списъка на приносите д-р Костова коректно е посочила своите заслуги към проучването на българо-дубровнишките отношения. Някои от тези приноси, като например терминологичното разграничаване между „комуна“ и „република“, имат смисъл само за българската научна действителност, тъй като в по-широк научен аспект отдала са разрешени. Бих искал по-категорично да се каже, че дубровнишко-българските отношения не са водещи за комуната и републиката. За нея в балкански аспект са водещи отношенията със Сърбия, Босна и други съседни на Дубровник области. В епохата на Средновековието България няма търговски артикул, който да съперничи на суровото сребро, добивано в Сърбия и Босна.

Кои са положителните моменти в хабилитационния труд и в свързаните с него публикации?

На първо място особено поощрение заслужава работата на място на д-р Костова в дубровнишкия архив. Редица български учени са работили там, като резултатите не са много окуражаващи. Публикуваните два тома с документи показва, че неизвестните от тях

са много малко и без особена стойност. Но самата работа в архива крие изненади и упоритостта може да бъде възградена.

На второ място искам особено да подчертая приносите по въпроса за митата и за дубровнишката консулска служба в българските земи. За мен това е основния принос на кандидата за доцент.

На трето място от публикациите личи стила на офомен изследовател. С други думи д-р Костова, след първите успехи, които има, продължава със същата упоритост да бъде изследовател на българското средновековие в различните му аспекти.

Четвърто, всички документи по конкурса, публикациите и издание на извори са оформени изрядно, които показва прецизна и внимателна работа с текстове от различно естество.

Разбира се, към публикациите и особено към хабилитационния труд могат да се направят някои бележки, които, бързам да подчертая, не намалява тяхната стойност.

На първо място, според мен, частите на хабилитацията са неравностойни като приноси и разгадаване на неизвестни въпроси. Така например голяма част от Част Първа е изградена от документи, които са били обект на многобройни коментари и издания. Повтарянето им може би не е напълно оправдано, ако няма нещо ново за казване.

Второ, от предоставения текст личи, че отделните части са писани в различни времена, с малко или много различна нагласа. Това личи и от анализа на текстовете, и от цитираната на специализирана литература.

Трето, имам бележки към цитираните заглавия. На места твърде натрапчиво се цитират работи на Гюзелев и Божилов. Оставя се с впечатление, че в България едва ли не те казат последната дума. Колко са я казали някои от тях личи от някои от коментарите в документите за Дубровник. И още: кой вече използва работата на Д. Ангелов за Велбъжд? В нея няма приносни елементи, да не говорим, че градът не се нарича така от последната четвърт на 14 в. Кандидатът за доцент трябва с по-голямо самочувствие да се отнася към авторитетите, дори и ако са много чувствителни за собственото си „аз“.

Иначе аз съм напълно съгласен, че предоставените документи по конкурса и хабилитационния труд отговарят на условията за придобиването на академичната длъжност „доцент“ от страна на д-р Елена Костова. С убеденост ще гласувам в този смисъл и съм сигурен, че и другите членове на журито ще постъпят по този начин.

София, 6 декември, Никулден, 2019 г.

Подпис:

Проф.дин Христо Матанов